

KNJIŽEVNOST

NEKAJ MISLI OB \OM-M UČBENIKU ZEMLJEPIS JUGOSLAVIJE

Priznati moram, da mi je poučevanje ali bolje rečeno čim bolj živo prikazovanje prav naše domovine najteže. Morda zato, ker čutim pri teli tirali še večjo odgovornost in, ker hi moral liiti zemljepis Jugoslavije med vsemi ostalimi občimi in regionalnimi poglavji geografije najbolje obdelan — ali pa po drugi strani, ker je velika objektivna težava v čisto metodičnih vprašanjih regionalne razdelitve, vrstnega reda, detajlov itd. Vem, da smo se že, vsi geografi pri praktičnem delu znašli pred dilemo, ali držati se učbenika, ali bolje raznovrstnih učbenikov ali čisto natančno ličnih načrtov, ali ubrati neko svojo ali srednjo pot. Naša država je res tako vsestransko prehodna in pestra, da bi težko kje naši podobno problematiko. Ze narava in po njej gospodarstvo nas silita k vprašanju, ki so si ga že mnogokrat zastavili jugoslovanski geografi: ali govoriti o Jugoslaviji ves čas kot celoti in kompleksno obravnavati lia primer kmetijstvo, rudarstvo, industrijo, ali po republikah kot politično upravnih teritorialnih enotah, ali po velikih prirodnih regijah (Panonski, Primorski in Gorski predel) ali po manjših enotah (Alpski svet, Hrv. Zagorje, Lika itd.). Pri tem je treba dodatno upoštevati še zelo omejeno število učnih ur, aktivno metodo in paziti, da ne zahajamo v nepotrebno ponavljanje. Težko je zato sestavili dober učni načrt, še teže spisati dober učbenik. Zadovoljiti vse, je tako rekoč nemogoče.

Tudi letošnji novi učbenik Kranjec-Leban se je zdel prvi hip nekako razbit. Leni načrt je drugačen. Kaj storiti? Na vsak način je pametno in koristno, da dijaki nabavijo učbenike in poskusiti na novo! Pustila sem učni načrt ob strani in se lotila dela na novi osnovi. Ker se mi je to delo obneslo, čutim dolžnost, da nakažem ta nova pota tudi tistim geografom, ki so stali ob istem vprašanju.

I vodoma smo vse prvo konferenčno obdobje obravnavali splošne pojme o naši državi (meja, lega, geološka in kame-ninska zgradba, podnebje, prebivalstvo, državna ureditev . Povedati moram, da smo morali nekaj dodajati, na primer pri podnebjju obrazložiti natančnejše makroklimatske vplive, pri geološki zgradbi malo več razvojnih potez, kar je važno za razumevanje rudišč in za razumevanje gospodarskega pomena sedimentnih plasti. Poglavlje o tekočih vodah je sicer že znatno boljše kot v prvem učbeniku, ker sta avtorja črtala ogromno številčnega in imenskega balasta in dodala jako posrečena sugestivna vprašanja (ki se sploh prepletajo skozi vso knjigo), vendar je še precej deskriptivno. Tudi o prsti, kot osnovi našega kmetijstva mora profesor v razredu kaj več povedati ali vsaj intenzivno ponoviti splošne pojme o preperevanju, o nastajanju in tipih prsti.

Ko pa smo dospeli do regionalnih opisov, sem se odločila, da bodo vsa ta področja obdelali dijaki sami, bodisi po en sam, ali dva ali trije skupaj kot glavni referenti, ostali pa si bodo tudi prebrali vsaj iz tega priročnika material. Izbiro snovi sem prepustila dijakom samim, vrstni red knjigi. Odmev pri dijakih je bil zelo dober in v večini primerov jc več prijavitelencev kot bi bilo treba. Referenta opozorim tudi na ostale jugoslovanske učne knjige, na samostojna geografska dela, slikovni material, turistične

prospekte in opozorim zlasti na lastno opazovanje. Ta zadnji pogoj je seveda primeren v glavnem za Slovenijo, ki so jo kot taborniki ali brigadirji prepotovali ali pa so tudi iz raznih krajev doma. Na naši šoli je izbira lahka, ker imamo od Prekmurcev do Tolmincev zastopane skoro vse ožje okoliše. Naročim jim seveda tudi, da morajo znati snov pravilno omejevati, ne zahajati v detajle, povezovati razne pojave in tudi časovno omejiti referat na maksimum 30 minut. Ostati mora najmanj, poudarjam najmanj I"> minut za moje dopolnjevanje, za kritiko, vprašanja. Na ta način smo ubili več muh hkrati, Dosegli smo glavni namen moderne metode, da dijaki samostojno, miselno in logično delajo tudi doma, da se enkrat neha guljenje, raste pa njih zanimanje za predmet. Seznanjajo se z našimi strokovnimi knjigami, začno samostojno opazovati naravo, ker vedo, da bodo morali sami vse to lepo povedati, ne pa, da bi se jim nekaj le sanjalo, ali pa da bi kimali profesorju. Dijaki se tudi pri našem predmetu nauče samostojnega nastopanja in govora v vezanih in urejenih stavkih. Priporočila sem jim in so mi tudi sledili, da imajo sicer referat spisan ali vsaj točke, podatke itd., da pa sicer prosto govore ob zemljevidu, sami skicirajo na tablo in se znajdejo nekako v vlogi profesorja. Jasno je, da morajo imeti dijaki zemljevid Jugoslavije in Slovenije vedno v razredu na vpogled. Ne hojmo se, da ga bodo uničili! Zemljevid je za razred, ne pa za večno prenašanje in zvijanje po kabinetih in raznih kotih konferenčnih sob. S tem načinom dela je odpadlo tudi včasih tako močno, dolgočasno in cesto tudi osovraženo spraševanje. Glavni referent, ali oba, ali vsi trije dobe za svoje delo seveda oceno, prav tako pa tudi sodelujoči razred. Pa še kako radi sprašujejo in kritizirajo svoje sošolce! Pri odgovorih pustim, da se skuša pravilno izvleči referent, da da pravilne odgovore, potem seveda dopolnim ali korigiram sama. Tako vsako učno uro nadaljujemo s snovjo, vsako uro pride novi referent pred tablo, vsako uro dela ves razred in ocene se nabero mimogrede in tako rekoč neopazno. Zato so tudi vprašanja in odgovori sproščeni.

Pripominjam seveda, da bom morala ob sklepu teh regionalnih poglavij najti čas za ponovitev kompleksnih vprašanj, zlasti vseh vej gospodarstva, kot to tudi prav koristno nudi učbenik. Prav tako moram pri obravnavanju južnih republik dodajati več sama ali pa celo kako pokrajino prikazati sploh sama, poudarjati marsikaj še bolj, kot bi veljalo za Slovenijo, da ne bi ta poglavja kot manj važna zbledela.

Upam, da bo na ta način zaživela pred očmi dijakov vsa Jugoslavija v pravi podobi. Lidija Prudič

ZEMLJEPIS JUGOSLAVIJE ZA GIMNAZIJE

Sestavila Silvo Kranjce in Vladimir Lehan

Ljubljana 1958 — Strani 237

To jc prvi učbenik, ki je napisan že po novem učnem načrtu. Torej po načrtu za katerega menimo, da je uveljavil tudi v geografskem pouku načela sodobne geografije. Prav zato smo učbenik toliko teže pričakovali. Oglejmo si ga torej nekoliko natančneje.

I čbenik je brez dvoma skrbno sestavljen. Prostor je smotrno izrabljen, saj vsebuje knjiga izredno veliko gra-

diva. Geografski inventar je zelo bogat, kljub temu jia jasno podan. Posebno regionalni del knjige nas navdaja kar z občudovanjem, ko vidimo, koliko je tu nanizanih in vpletenih geografskih dejstev, najrazličnejših topografskih, reliefnih, hidrografskih in drugih imen. Tako so nekatere strani prava mojstrovina. Saj vključujejo med lepo tekoč tekst po več desetih geografskih imen (na strani 62 je na primer 41 imen, na strani 68 nad 50. na strani 66 (čeprav je vmes slika) 32 imen in podobno. Po dosedanem konceptu je učbenik brez dvoma dober.

Glede topografskega bogastva res ne moremo stavljati pripomb. Saj je vsega tega v zadovoljivi meri in je tudi skrbno izbrano. Nasprotno, marsikdo bi dejal, da je topografije celo preveč, da je preveč poudarjena.

Taki pomisleki seveda niso brez osnove. Prvič že zato ne, ker tako obsežna topografija nehote daje geografskemu pouku predvsem memoriativno funkcijo, jemlje mu pa intelektualno.

Drugi pomislek je v tem, da je posledica preobsežne topografije posredno tudi vzrok zanemarjanja vsega tistega, kar je srž sodobne geografije in geografskega pouka. To je vrednotenje geografskih pojavov in procesov, prikazovanje njihovih kompleksov, ugotavljanje medsebojne zavisnosti, posredovanje geografskega mišljenja ali vsaj njih elementov, skratka „razmišljajoča geografija“. Ta pa ni mogoča ob obsežnem topografskem gradivu že zaradi pomanjkanja časa in prostora, torej že iz čisto tehničnih razlogov. S pomočjo izbranega, jasno podanega geografskega inventarja je laže ustvariti pokrajinske oznake in doseči njihovo zaokroženo kompleksno geografsko podol>o. kakor s preobilico imen.

Tej nujni posledici preobilnega geografskega inventarja se tudi avtorja, žal, nista mogla izogniti. Tako so se sprevrgli v golo deskripcijo številni odstavki v regionalnem delu učbenika. Nekateri od teh so v tem pogledu prav kliisični. Tako vsebuje na primer opisovanje predalpskih kotlin, zlasti na strani 74. 75 in 76 še vse preveč golega naštevanja imen, krajev, tovarn in podobno.

Isto velja, žal, še za prenekateri opis pokrajin. Omenimo naj primer panonskega sveta (str. 77—81): „Na severu obdaja ravnino enolična gričevnata pokrajina Goričko, precej porasla z l>orovci, medtem ko so osamljene Lendavske gorice na vzhodu pokrite z vinogradi.“ — Zakaj so te razlike, ni nikjer niti besedice! Ali pa: „Pomurska ravnina na desnem bregu Mure je zlasti na Murskem polju dobro obdelana in gosto naseljena . . . Prekmurska ravnina na levem bregu Mure, zlasti pa še Goričko, sta slabše obdelana; zemljiška posest je tod zelo razdrobljena in gospodarstvo zaostalo.“ Tudi o teh razlikah ni ničesar povedano! Takih primerov bi lahko navedli vse polno, pa nam prostor ne dopušča.

Bolj ko prebiramo in se poglobljamo v ta regionalni del knjige, bolj smo prepričani, da osnovni koncept učbenika ne ustreza duhu novega učnega načrta. Večina sedanjega teksta bi morala biti pravzaprav v drobnem tisku kot dokumentacija geografske interpretacije in podajanja zaokroženih kompleksnih geografskih podob. Slednje pa naj bi bilo kot osnova v normalnem tisku. V učbeniku manjka na primer za Slovenijo pravzaprav nekaj takega kot so llešičeve „Slovenske pokrajine“ v Geogr. obz. (1956 2). Prav zaradi tega, ker imamo ustrezno literaturo, bi se lahko izognili takim pomanjkljivostim.

Ta pomanjkljivost knjige je toliko občutnejša, ker je obravnavanju geografskih regij odmerjena večina knjige.

Zato je učbenik tudi obsežnejši od prejšnjega. Saj prav v tem, ker je obravnavanju regij posvetil tolikšno pozornost, vidimo vrednost novega učnega načrta. Zato naj bi bila tu tudi osnovna vrednost učbenika. Saj tu je tisto, kar naj bi bilo novo in kar naj bi ustrezalo težnjam sodobne geografije.

Prejšnjemu učbeniku so očitali sledove tradicionalnega deskriptivnega zemljepisa predvsem v njegovem splošnem delu. Tokrat pa je obratno, saj regionalni del zaostaja za obćim.

Ne bi rad še enkrat ponavljal tega, kar sem napisal v Geogr. obz. (Nove pobude za pouk geografije v gimnaziji. 1958/3). Podčrtam naj le, da takratne ugotovitve, posebno one na strani 27. domala v celoti drže tudi za ta učbenik.

V regionalnem delu pogrešam tudi bolj jasno izražen koncept medsebojnih odnosov in razmerje posameznih večjih in manjših pokrajin. Te so sicer nanizane druga poleg druge, toda skoraj nikjer niso postavljene v medsebojno razmerje, saj o njihovi gravitaciji ali homogenosti malokje slišimo. Isto velja tudi za razmere znotraj posameznih regij, kjer pogrešamo več geografskih asociacij.

Morda leži vzrok preobteženosti topografskega gradiva tudi v skrbi obeh avtorjev, da bi omogočila učbeniku čim večjo samostojnost. Ker danes nimamo ustreznega ročnega zemljevida Jugoslavije, sta avtorja verjetno skušala vnesti v učbenik čim več topografije.

Tu smo sedaj pravzaprav zadeli na osnovno pomanjkljivost, s tem bi pravzaprav morali začeti naše poročilo. Zavedati se namreč moramo, da brez dobrega zemljevida tudi ni dobrega geografskega učbenika. Prvi pogoj je torej ta, da mora učbenik sloneti na ustreznem zemljevidu, namreč ročnem zemljevidu za dijake. Le v tem primeru se lahko delež topografije zmanjša, delež geografske interpretacije pa zveča. Te korak dalje bomo prišli, kadar bodo atlasi vključevali čim več posebnih kart naše države (klimatskih, vegetacijskih, populacijskih, gospodarskih in podobnih). Učbenik bi moral tvoriti zaključen kompleks tudi z ostalimi učili in jih seveda upoštevati (na primer s stensko geološko karto FLRJ, s stenskim zemljevidom FLRJ, z geografskimi pečati Jugoslavije, z diafilmi itd.). Takrat se bo šele težišče učbenika in pouka prestavilo iz deskripcije in iz to>ografije na samo „zemljeslovje“. Prav ob tem učbeniku se odpira vprašanje kompleksnega reševanja učno-vzgojnega procesa.

Učbenik je značilen tudi v ilustrativnem pogledu. Skupno je 70 ilustracij, toda oil tega jc kar 54 fotografij in le 16 risb. V_knjigi ni niti enega profila, diagrama, klimograma, nobenih grafičnih primerjav in podobno. Za podnebje na primer nimamo niti ene ilustracije, na primer padavinske karte. Pri vodovju nobenega diagrama za rečni icžim, seveda nimamo pedoloških in vegetacijskih kart. V srednješolskem učbeniku bi morali vse te kompleksne rezultate, ki jih prav karte brez dvoma vsebujejo, posredovati zlasti pri zemljepisu Jugoslavije, Brez dvoma je to precejšnja pomanjkljivost ne le v tehničnem in vsebinskem pogledu, tumveč tudi v metodološkem. Saj bi že samo opozarjanje na medsebojno primerjavo takih in podobnih grafičnih prikazov razvijalo elemente geografskega mišljenja. Pomanjkanje ustreznih ilustracij nas še posebno moti, ako pomislimo na zemljepis Jugoslavije za nižjo stopnjo (spomnimo se le na padavinsko in hidrografske karto in njuno primerjavo!) ali pa na Kurtekovo regionalno geografijo za višje razrede gimnazij. Posebno slednja nam nazorno

in prepričljivo dokazuje pomen ilustrativnega gradiva za geografski učbenik.

Sledove tradicionalnega zemljepisa opazimo skozi vso knjigo. Tako je takoj \ začetku še vedno pomembnejša zemljepisna lega kakor pa zemljepisni položaj. Opis državnih meja je še vedno deskriptiven, čeprav pove. da so ene meje dobre, druge slabe, ne pa tudi, zakaj so take. Sploh sodi to poglavje v drobni tisk. v kolikor sploh ne na zemljevid sam.

Pri splošnem pregledu reliefa (str. 7 in 8) je na primer omenjeno, da se deli naš gorski svet na šest gorstev. Toda zakaj je taka delitev, kakšne so razlike in kje so vzroci, v čem je njihov geografski pomen itd., pa niti besedice. Nasprotno pa navaja učbenik mejo Alp in Dinarskega gorstva, čeprav je M» neprimerno manj opazna in zalo tudi manj pomembna. Res pa je. da sta avtorja na splošno uspešneje premagovala sledove tradicionalne deskripcije v prirodnogeografskem kot pa v družbenogeografskem pogledu.

Avtorja tudi v terminološkem pogledu nista preveč izbirčna. Tako uporabljata iste izraze za kaj različen pomen. Na strani 9 govorita o Rodopski in Panonski gmoti kol o geološkem pojmu in sicer v genetskem smislu. Na strani (12 pa ta izraz drugače uporabljata. „V Zahodnih Julijskih Alpah prevladujejo obširne apneniške gmote z zakraselimi planotami“?! — Enako je z grudami. Na strani 9 beremo: „Stara, povečini uravnana Rodopska gmota se je pri teh gibanjih \ raznih smereh prelomila in razkosala v grude“. Na strani 62 pa stoji: „Podobni kraški gorski planoti sta vzhodno od triglavske grude Pokljuka in Mežaklja.“ — Na strani 17 beremo o gorskem ali planinskem podnebnju. Prvi izraz povsem zadošča, drugega pa ne kaže uvajati že zaradi različnega pomena. — Na strani 35 je okorna in dolga oznaka mrtvi rečni rokav čisto brez potrebe, saj imamo lep izraz mrtvieve. mrtve okljukc in podobno. Videti je. da nam Badjura včasih res upravičeno očita, da se oklepamo le enih in istih izrazov. To velja v knjigi tudi za posamezne reliefne oblike. — Na strani 4 beremo o moravsko-vargarskem jarku kot pglavitni prometni osi Balkanskega polotoka. — Na strani 11. in tudi kasneje, beremo le o zunanjih silah „relief naše države so takrat preoblikovale predvsem zunanje sile“. Ta izraz nas še posebno moti. ker poudarjamo, da so v ospredju geografskega proučevanja procesi ali celo kompleksni procesov, ne pa elementi, v tem primeru sile. — Tudi nekateri obči izrazi niso vselej najboljše. na primer stopnjevine (stran 73).

Nekoliko preveč širokogrudna sta avtorja tudi pri nekaterih drugih izrazih. Tako domala dosledno U|H>rabljata le liidrocentralo oziroma termocentralo in le na treh ali štirih mestih tudi elektrarno. Tudi izraz rečni padec oziroma padce vode se mi ne zdi dober, zakaj ne raje strmec reke oziroma rečni strmec. Moli me tudi vodna moč (str. 208. 210) namesto vodna sila. Avtorja sicer uporabljata na splošno drug izraz. Tudi izraz rudnina se ne rabi vselej v ustreznem pomenu, na primer na strani 199. — Na strani 39 beremo o stepiciin rastlinstvu in o „(epski vegetaciji. Posebno pa nas bode. ko beremo o rudniku rjavega premoga (stran 76).

\ imenoslovnem oziroma jezikovnem pogledu nas avtorja večkrat presenečata. Enkrat pišeta Panonska nižina (stran 29). drugič panonska nižina (stran 35). vselej v istem pomenu. Cerknjsko polje in Cerknjsko Polje (stran 89),

Grosupeljsko polje in Grosupeljsko Polje (dtran 82). Po dohnih primerov je v knjigi še precej.

Na strani 54 beremo Neretvino ustje, toda Neretvansko jezero in celo Ncretljanski zaliv (stran 33). Na strani 35 pa je Plivino jezero pri Jajcu. Po analogiji bi torej govorili o Savinem, Dravinem. Savinjinem jezeru in podobno. Avtorja pišeta o Hercegovsko-črnogorskcm Krasu. Na strani 49 govorita o Apaški kotlini namesto o Apaškcm polju. Na strani 68 beremo o Labotnici. na strani 36 o jezeru Bajcr pri Fužinah. Videz je, da se tudi o Grintavcu (stran 66) in Grintovcu še nismo zedinili. prav tako ne o Mangrtu (stran 62) in Mangartu. Na strani 140 in 141 čitamo o Kuprešu in Kupreškem polju, čeprav smo bili doslej vajeni govoriti o Kupresu in Kupreškem polju. Na to opozarjam tudi zato, ker se ob takih in podobnih nesoglasjih med knjigo in zemljevidom (glej zemljevid FLRJ. Bohinec-Planina) pokaže, da oba učna pripomočka nista homogena.

V učbeniku so marsikje premalo upošteevane novejšee stvari, novejša dognanja in spoznanja, na primer pri gospodarstvu. Ne vem. zakaj sta se avtorja izognila izrazu Pohorsko podravje, ki prav posrečeno imenuje svet. ki ga avtorja opišcti» kot Dravsko dolino. Mežiško dolino in Pohorje.

Med stvarnimi pomanjkljivostmi velja omeniti naslednje. Da so „Kot učinek tektonskih gibanj nastala velika kraška polja; ker se je na njihovem dnu zbrala prst, ki ne propušča vode, teko po poljih potoki in reke.“ Ta razlaga je na tej stopnji šole vendarle močno precnostranska. — Na strani 14 čitamo. da izvirajo sloji boksita v zahodnem Dinarskem gorstvu iz jurske dobe. — Razlaga, zakaj je ostala razvodnica med jadranskimi in panonskimi rekami blizu Jadrana, je pomanjkljiva. Omeniti bi bilo treba vsaj še kraški značaj razvodnega sveta. — Na strani 34 nas trditev: „V kraških vrtačah so stalna jezera, ki sezajo s svojim dnom do podtalne vode“, postavlja pred vprašanje talne vode na krasu. — Na strani 68 je Savinja namesto Svinja. Tudi na strani 74 je napaka podobnega značaja: „Ob sotočju Save in Sore je zraslo središče gorenjskega dela Ljubljanske kotline, mesto Kranj“. — Na strani 93 beremo „k Vipavskemu prištevamo obsežno dolino reke \ ipave, ki se začenja pod Razdrtim“.

Tudi ob tem učbeniku se je pokazalo, da je neprimerno laže sestaviti dober učni načrt kakor pa dober učbenik. Razen tega se je treba zavedati, da učni načrt sam pouka še ne bo bistveno spremenil. Malce je res neugodno, da sedaj, ko smo v procesu afirmacije geografije v šoli. nimamo ustreznih učbenikov in da sega sodobna geografija zaenkrat, žal. le do učnih načrtov. Toda zato res ni treba, da imamo kakršenkoli občutek tesnobe.

Zgodovinarji na primer, ki so zagnali v povojnem času neprimerno večjo „afirmacijsko akcijo“, so še bolj neskladni. kar se tiče težnje in resničnosti. Tam na primer sploh ne premorejo učbenikov za gimnazijski pouk zgodovine. Za nas seveda to nikakor ne sme biti merilo, kajti zavedati se moramo, da sodobna izobrazbena in vzgojna vloga geografije, o kateri toliko govorimo in razpravljamo, zaenkrat še ni našla ustreznega odmeva v učbenikih.

Ob tej ugotovitvi se kaže tudi namen teh vrstic, ki ni v tem. da bi kakorkoli zmanjševal dobre strani učbenika, ki jih ta brez dvoma ima. temveč je njihov namen ta. da skušamo s skupnimi močmi lic le odpraviti slabosti dedanjanj učbenikov, temveč doseči čimprej tudi spremembo osnovnega koncepta naših učbenikov. Le takrat bo ta so-

dobna geografija, o kateri včasih že kar preveč pišemo in razpravljamo, tudi v resnici presajena v šolo samo. Prav zato, ker gre tu za bistvene spremembe, ki se v načelu in debati kažejo jasne, pri konkretnem delu pa precej težavne, bi bilo odveč pričakovati, da bo že prvi poskus uspel. Nisem imel namena, da bi odkrival drobne pomanjkljivosti učbenika, to bi bil lahko pravzaprav sploh opustil, temveč sem hotel le opozoriti na nujnost metamorfoze osnovnega koncepta naših geografskih učbenikov.

1). Radinja

Prof. Pavao Kiirtek:

GEOGRAFIJA ZA VIŠE RAZREDE GIMNAZIJ

Zagreb 1957

V tem šolskem učbeniku obravnava avtor Monsunsko Azijo. Avstralijo in Oceanijo, Latinsko Ameriko. Anglo-ameriko in na koncu svet kot celoto. Knjiga zajema snov enega šolskega leta, ki jo podaja kar na 280 straneh. Učbenik je zelo obsežen, tako da se bo moral predavatelj nujno omejiti v snovi, če bo to, kar je predpisano, hotel predelati. Teže pa bo presoditi dijaku samemu, kaj je v učbeniku bistveno in kaj je manj važno.

Knjiga je sestavljena po novem učnem načrtu i/, leta 1955, zato je težišče postavljeno na oznako posameznih geografskih področij. Pri vsaki državi in večji enoti avtor najprej poda fizični pregled, sledi opis zemljepisnih področij in nato antropogeografski del z gospodarsko sliko države, ki jo zaključijo statistični podatki.

Razdelitev snovi je torej dobra, hvalevredna je tudi primerjalna metoda, ki jo avtor mnogo uporablja že v tekstu, še bolj pa v dodatnih geografskih vajah in nalogah, ki imajo namen navajati dijaka k samostojnemu delu in razmišljanju.

Vsekakor pa so največja odlika tega učbenika številne skice, grafikoni, statistike in najraznovrstnejši zemljevidi. Zares, domala ni strani, kjer ne bi bil tekst nazorno pojasnjen. Temu se pridruži še okrog 70 slik — fotografij, ki dobro prikazujejo pokrajino in proizvodnjo posameznih gospodarskih področij, žal pa so zaradi slabega papirja bolj medle.

Med temi pripomočki vzbujajo posebno pozornost številni reliefni profili, nadalje diagrami, ki ponazorjujejo klimatske elemente, vegetacijske karte, posebno še one, ki prikazujejo shematično razporeditev višinskih pasov v Latinski Ameriki in Etiopskem višavju ter ekonomske karte in diagrami za kmetijsko in industrijsko proizvodnjo.

Okrog 160 skic tega značaja daje knjigi posebno vrednost, tako da lahko mirno rečemo, da so tu sodobne metodne zahteve po nazornem in kompleksnem obravnavanju snovi v celoti izpolnjene. Zato se bo pri pouku ob tem učbeniku lahko izognili verbalizmu.

Kljub vsemu uporabljenemu statističnemu gradivu pa učbenik ne zahaja v drugo skrajnost, da bi bil zgolj ekonomski priručnik, ker v njem fizično-geografski del ni zanemarjen, saj gre ponekod morda celo preveč v širino (na primer podroben pregled zemljišča in tal v amazonskem nižavju z vsemi tujimi izrazi, prav tako pregled višinskih pasov v Etiopskem višavju).

Zelo dobro so opisane tropske in subtropske dežele, pri katerih upošteva že številne politične spremembe v Aziji in Afriki, in te prikazuje tudi z zemljevidi.

Pri obravnavanju Amerike, zlasti ZDA, je mnogo statističnih podatkov, ki pa se sedaj tako hitro spreminjajo, da zastare že v času, ko je knjiga še v tisku. Tako sedaj (leta 1958) cenijo število prebivalstva ZDA že na 175 milijonov. Prav tako pa bi bilo potrebno, da za take najbolj labilne številke avtor navede leto, za katero velja podatek.

Sem in tja bi bilo želeli točnejšo lokacijo rudnega bogastva na ekonomskih zemljevidih. Tako bi bilo na primer pri Kanadi vsekakor umestno podati — razen navedbe o veliki porasti izkopa železove rude — prav izredno važnost labradorske železove rude, saj je prav to nahajališče povzročilo velike geografske izpremembe v celotnem licu te pokrajine.

Da je Java najgosteje naseljena agrarna pokrajina na svetu, bržkone ne bo držalo. Jasno je, da je ta otok najgosteje naseljen svet tropskega pasu. V monsunskih deželah, zlasti na namakalnih področjih Indije in Kitajske, pa je agrarna gostota gotovo še večja.

Indija in Kitajska sta obravnavani kar preobsežno; zelo posrečena pa se mi zdi pri Japonski primerjava te ekonomske razvite dežele z Veliko Britanijo, z njeno sličnostjo v legi in v gospodarskem razvoju glede na Evropo oziroma Azijo.

Vsakemu predavatelju zemljepisa pa bo gotovo v tej knjigi najbolj dobrodošlo poglavje, v katerem avtor obravnava svet kot celoto.

Tu so strnjena v enoto poglavja iz regionalne geografije in je svet prikazan kot gospodarska celota. To pa je prav sedaj, ko svet postaja spričo modernih prometnih sredstev „vedno manjši“, gotovo zelo važno.

Tako v tem poglavju najprej opisuje oceane in njihovo važnost, arktične in antarktične pokrajine. Pri slednji omenja, da še ni dokazano, da bi bila Arktika sestavljena. No, prav letošnja ruska raziskovanja pa so ugotovila, da je tudi Arktika, podobno kot GronUnd, sestavljena vsaj iz dveh delov, seveda prekritih z debelo ledeno gmoto.

Nadalje je podana v tem poglavju razporeditev prebivalstva v svetu, proizvodnja rastlinskih dobrin (žitarice, industrijske rastline) pred vojno in po njej, glavna živinorejska in ribolovna področja, razporeditev energetskih virov, rudarska in industrijska proizvodnja. Tu je zlasti poučno primerjanje med produkcijo kapitalističnih držav, ki stalno koleba, in stalnim porastom proizvodnje v socialističnih državah. Na koncu obravnava še svetovno trgovino in prometno mrežo. Vse to je bogato opremljeno z diagrami in skicami. (Odlična je zlasti skica o mednarodni trgovini s premogom na strani 258.)

Knjiga pri nas v Sloveniji pač ne bo služila kot učbenik dijakom, saj je pred izidom nova izdaja Tlešičeve „Ekonomske geografije“. Koristna pa bo ta knjiga vsem, ki poučujejo na gimnazijah in strokovnih šolah zlasti zato, ker jim nudi toliko dokumentacijskega gradiva, s katerim lahko dobro ponazorijo pouk v razredu.

Janko Tavčar

Dr. Zronimir Dugački:

INDUSTRIJSKA GEOGRAFIJA SVIJETA

V zadnjih letih smo dobili precej ekonomskih geografij — dobrih in slabih — ki so izšle večinoma v Beogradu in Zagrebu. Vsa ta tlela nam potrjujejo, da ni lahko v teh knjigah ubrati pravišnjega razmerja med fizičnogeografskim